

Євген Соболь,

доктор юридичних наук, професор, завідувач
кафедри державно-правових дисциплін
та адміністративного права
Центральноукраїнського державного
педагогічного університету

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ «СУБ'ЄКТ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ»

Розглянуто реалізацію людиноцентристського підходу в діяльності органів публічної адміністрації крізь призму проведення адміністративної реформи. Проаналізовано мету, завдання та очікувані результати адміністративної реформи. Зазначено, що разом з євроінтеграційними процесами, які відбуваються в державі, неабияке значення у формуванні та законодавчому закріпленні понять, серед яких вагоме значення відводиться поняттю та переліку органів публічної адміністрації.

Ключові слова: публічна адміністрація, органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, адміністративна реформа.

Соболь Е.

Формирование правовой категории «субъект публичной администрации»

Рассмотрена реализация человекоцентристского подхода в деятельности органов публичной администрации сквозь призму проведения административной реформы. Проанализированы цели, задачи и ожидаемые результаты административной реформы. Отмечено, что вместе с евроинтеграционными процессами, которые происходят в государстве, существенное значение отводится формированию и законодательному закреплению понятий, среди которых большое значение имеет понятие и перечень органов публичной администрации.

Ключевые слова: публичная администрация, органы исполнительной власти, органы местного самоуправления, административная реформа.

Sobol E.

Formation of the legal category «subject of public administration»

The article discusses the implementation of a man-centric approach in the activities of public administration bodies through the prism of administrative reform. Analyzed goals, objectives and expected results of administrative reform. It was noted that, together with the European integration processes that take place in the state, significant importance is given to the formation and legislative consolidation of concepts, among which the concept and list of public administration bodies is of great importance.

Keywords: public administration, executive authorities, local governments, administrative.

Постановка проблеми. Сьогодні триває розбудова України як правової демократичної держави, в якій народний суверенітет є найвищою соціальною цінністю. Саме тому, як доречно підкреслює С. В. Петков, необхідне оновлення правової бази відносин держави з особою, які мають здійснюватися не лише в напрямі модернізації відповідальності людини перед державою, а й навпаки – влади перед людиною, що за сучасних умов є способом організації влади всього українського суспільства. Також одним із напрямів зовнішньої політики нашої країни має стати входження до європейських інституцій з метою створення європейської держави з високим рівнем життя [12, с. 4].

У вказаному ракурсі особливого значення набуває вироблення нових ефективних правових механізмів і подальше реформування у сфері реалізації та захисту прав і свобод кожного пересічного громадянина, що за позитивних результатів вказуватиме на сформованість та підтримання глобальних цивілізаційних цінностей широкими верствами населення та національною публічною адміністрацією. Належне забезпечення прав і свобод кожного індивіда свідчатиме про високий рівень демократизації громадянського суспільства та належну реалізацію принципу верховенства права.

Ці обставини зумовлені, зокрема, євроінтеграційними намаганнями нашої держави перейняти демократичні міжнародні стандарти у сфері повноцінного не тільки «утвердження політичних, громадянських, економічних та інших прав, свобод людини», а й відповідного їх забезпечення в діяльності органів

публічної адміністрації. Усе зазначене в комплексі свідчить про необхідність визначення сформованої часом правової категорії «органи публічної адміністрації», яка набула свого поширення в межах довідкової літератури та численних наукових праць, але до цього часу не знайшло свого відповідного закріплення в межах діючого законодавства.

Метою цієї статті є аналіз та визначення авторського бачення поняття публічна адміністрації в контексті реалізації положень адміністративної реформи та подальших кроків демократизації адміністративного права.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийняття Конституції України, а слідом і вироблення Концепції адміністративної реформи, що була покладена в основу реформування системи публічного управління Указом Президента України № 810/98 від 22.07.1998 [14], стало початком якісно нового етапу в розвитку суспільства і держави, створило базу для її реформування. Одним із завдань реформування правової системи держави є проведення адміністративно-правової реформи. Для цього передбачається послідовна реалізація як національних законів, так і вимог міжнародно-правових актів [7, с. 3].

Загалом під адміністративно-правовою реформою більшість вітчизняних науковців, розуміють комплекс політико-правових заходів, які полягають у структурних, функціональних і державно-службових перетвореннях, насамперед у сфері виконавчої влади з метою перетворення її з владно репресивного механізму на організацію, що служить суспільству, і створення на цій основі ефективної системи публічного управління. Водночас однією із переваг адміністративної реформи, на відміну від інших вітчизняних реформ, є те, що вона з самого початку отримала належно теоретично опрацьовану методологічну базу її проведення [8, с. 7–8].

Метою адміністративної реформи в Україні є формування системи публічного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народові, національним інтересам. Ця система має бути підконтрольною громадянам, прозорою, побудованою на наукових принципах і ефективною.

Для досягнення мети адміністративної реформи, згідно з Концепцією адміністративної реформи, реалізуються ряд завдань: запровадження нової ідеології функціонування публічної адміністрації як діяльності щодо забезпечення реалізації прав і свобод громадян, надання державних і громадських послуг; формування ефективної організації публічної влади як на центральному, так і на місцевому рівнях; формування сучасної системи місцевого самоврядування; організація на нових засадах державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; створення сучасної системи підготовки та перепідготовки управлінських кадрів; запровадження раціонального адміністративно-територіального устрою.

Перелік завдань адміністративної реформи в Україні зумовлює її визначення як демократичних перетворень в державі та суспільстві, за якого реалізація та захист прав і свобод людини та громадян є першочерговою ціллю публічної влади. Більше того, повноцінний правовий і соціальний захист людини з боку органів державної влади та органів місцевого самоврядування засвідчуватиме про провадження діяльності національної публічної адміністрації згідно з міжнародними демократичними стандартами. Водночас питання організаційної структури, функцій, кадрового забезпечення, взаємовідносин між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими інституціями, наділеними повноваженнями публічної адміністрації, є важливим, але не першочерговим завданням.

На думку В. А. Дерещ, В. М. Селіванова, А. М. Школик, у підсумку зазначені заходи мають сприяти належному забезпеченню реалізації принципу верховенства права в сфері адміністративно-правового регулювання, поєднаним із рішучим переходом до «людиноцентристської» ідеології. Покладений в її основу інститут прав людини спрямований змінити і вигляд власне публічного управління, вчиняючи значний вплив як на вітчизняну концепцію, так і на практику творення сучасної системи адміністрування в Україні [5, с. 240]; [18, с. 7].

Фундатор людиноцентристської теорії побудови держави та діяльності публічної адміністрації В. Б. Авер'янов розвивав останнє твердження у низці своїх наукових праць, підкреслюючи, насамперед нова адміністративно-правова доктрина передбачає суттєву зміну розуміння суспільної цінності галузі адміністративного права. На противагу існуючому однобічному визначенню її переважно як регулятора владно-організаційного впливу держави на суспільні відносини і процеси ця галузь у сучасному європейському розумінні виступає основним регулятором гармонійних взаємовідносин між публічною адміністрацією – суб'єктами державної влади і місцевого самоврядування та громадянами.

В основу ж нової адміністративно-правової доктрини має бути покладена протилежна – людиноцентристська ідеологія, згідно з якою держава має, умовно кажучи, «служити» інтересам громадян (тобто

діяти на благо людини) шляхом усебічного забезпечення пріоритету її прав, свобод та законних інтересів у сфері діяльності публічної адміністрації [1, с. 7–10]; [2, с. 240–247]; [3, с. 87–92].

О. Ф. Андрійко, Ю. П. Битяк та Д. М. Лук'янець також наголошують на людиноцентристському підході, вказуючи, що вільне й ефективне здійснення прав людини – одна з головних ознак демократичного суспільства і правової держави. Отже, права людини мають стати не якимось похідним завданням здійснюваних у сфері публічної влади перетворень, а їх найголовнішою метою, яка покликана принципово змінити історичну парадигму стосунків між державою і людиною.

Крім того, ці науковці додають, що глибинний сенс цієї зміни полягає в тому, щоб місце домінуючої в минулому ідеології «панування» держави над людиною посіла протилежна ідеологія «служіння» держави інтересам людини. Такий перехід можливий лише за умови дійсного запровадження передбаченого Конституцією України принципу верховенства права (ст. 8), який вимагає підпорядкування діяльності державних інститутів потребам реалізації та захисту прав людини, забезпечення їх пріоритетності перед іншими цінностями демократичного суспільства. Отже, найперше завдання якісного розвитку публічної влади в Україні полягає в необхідності рішучого подолання існуючої недооцінки ролі та місця держави у вирішенні проблеми прав і свобод людини, яка традиційно обмежується переважно захистом порушених прав [4, с. 147].

Вказану тезу цілком підтримує Г. І. Лиско, додаючи, що перехід до людиноцентристської концепції державорозуміння потребує суттєвого переосмислення характеру відносин між органами публічної адміністрації та приватними (фізичними та юридичними) особами. Відповідно до цієї концепції, роль держави зводиться до надання суспільству послуг, а отже, її основне завдання – забезпечення можливості осіб реалізувати належні їм права, зокрема у відносинах з публічною адміністрацією. Однією із заповунок успішної реалізації цього завдання є зважена та продумана дозвоільна політика, за якої отримання дозволу фізичною чи юридичною особою є простою, прозорою та доступною процедурою [9, с. 152].

Слід погодитися у тому числі з С. Г. Стеценком щодо того, що зміна «державоцентристської» ідеології на «людиноцентристську», та пріоритет служіння з боку держави людині стануть значним позитивним демократичним досягненням як українського суспільства, так і правового наукового усвідомлення вказаних досягнень [19, с. 47–48]. За таких умов рівень забезпечення реалізації та захисту прав і свобод людини вийде на новий позитивний рівень.

На вимогу вітчизняного законодавця та з урахуванням людиноцентристського підходу адміністративно-правова реформа в Україні реалізується у відповідних напрямках: створення нової правової бази, що регламентуватиме діяльність публічної адміністрації; формування нових інститутів, організаційних структур та інструментів здійснення публічного управління, а також кадрове забезпечення нової системи публічного управління; зміцнення та формування нових фінансово-економічних основ функціонування публічної адміністрації; наукове та інформаційне забезпечення системи публічного управління, формування механізмів наукового та інформаційного моніторингу її функціонування, реалізація та впровадження яких відбувається й до сьогодні.

У цьому контексті неабияке значення відводиться подальшому формуванню та законодавчому закріпленню понятійного апарату у досліджуваному напрямі, переосмисленню оновленої доктрини адміністративного права, формуванню демократичних підходів у визначенні предмету та системи адміністративного права.

Неабияке значення в цьому контексті відіграє подальше наукове дослідження та формування поняття та переліку суб'єктів публічної адміністрації.

Досліджуючи питання діяльності органів публічної адміністрації у напрямі утвердження та забезпечення прав людини, слід зауважити, що формування сталої наукової та законотворчої думки в Україні щодо сутності цієї правової категорії є відносно новим та актуальним на сьогодні процесом. Однак ці прагнення обмежуються лише копіюванням адміністративно-правових категорій, які використовуються в окремих країнах світу, з подальшою імплементацією у вітчизняне законодавство, а вимагають широкого переосмислення та з'ясування базових механізмів їхньої реалізації та відповідного застосування законодавцем. Як слушно зауважує Т. О. Коломоєць, у цьому випадку відбувається не просто процес заміни термінів, а ідеологічно відмінне змістовне наповнення одного з основних інститутів адміністративного права. Саме тому в сучасній адміністративно-правовій доктрині дедалі активніше простежується тенденція до звуження застосування терміна «державне управління» і навпаки, – активного запровадження використання термінів «публічне управління», «публічна адміністрація» та «органи публічної влади» [224, с. 167].

Термін «публічна адміністрація» (англ. Public Administration) (від латин. сл. «publicus» – суспільний та «administration» – управління) є істотним компонентом правових норм, прийнятих на рівні ЄС – у договорах і нормативно-правових актах, який згадується в різних контекстах. Водночас у загальних рисах сутність цього поняття зводиться до того, що це – інституції та органи Співтовариства, органи центральної адміністрації держав-членів, публічні інституції регіонального, місцевого чи інших характерів, а також інші органи, діяльність яких регулюється нормами публічного права або діями держав-членів [20, с. 28–29].

В опублікованому Радою Європи в 1997 році Керівництві державам-членам рекомендаційного характеру під «адміністративною владою» розуміється будь-яке об'єднання або особа, уповноважена приймати рішення чи застосовувати заходи, що складають адміністративний акт. Загалом йдеться про центральні, регіональні та локальні адміністративні й політичні державні органи; фізичних і юридичних осіб, які здійснюють публічні функції або адміністративну владу; фізичних і юридичних осіб, що діють з публічного інтересу, а також приватні компанії, що фінансуються з державних фондів [21, с. 38].

Отже, органи публічної влади згідно із законодавством ЄС – це сукупність загальнодержавних, регіональних і місцевих органів державного управління, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, а також інших державних і недержавних інституцій, уповноважених на виконання публічних функцій.

Одним із перших прецедентів щодо пропозиції закріплення на вітчизняному законодавчому рівні терміна «публічна адміністрація» був проект Концепції реформування публічної адміністрації в Україні, розроблений недержавним аналітичним центром «Центр політико-правових реформ» [22], згідно з яким публічна адміністрація – органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та інші суб'єкти, які відповідно до закону чи адміністративного договору мають повноваження забезпечувати виконання законів, діяти в публічних інтересах (виконання публічних функцій).

Однак запропоновані ініціативи не були втілені в життя, хоча наукові пошуки з досліджуваного питання серед вітчизняних і зарубіжних учених не припиняються. Так, В. Б. Авер'янов під «публічною адміністрацією» розуміє органи виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування [4, с. 117]. На думку М. С. Міхровської, сенс цієї конструкції полягає у тому, що до цього часу вітчизняне адміністративне право та теорія управління оперували двома такими поняттями, як «державне управління» та «міське самоврядування». Але світова практика включає ці два поняття в одну якісно нову систему регулювання суспільних відносин [21, с. 90].

Виходячи з того, що слово «адміністрація» походить не від латинського «administration» (управління), а від ministrare (служити), І. Б. Коліушко та В. П. Тимошук дотримуються позиції, що підпорядкованість політичній владі та служіння публічним інтересам є головним завданням у діяльності публічної адміністрації. Отже, на думку авторів, публічна адміністрація – організація і діяльність органів та установ, підпорядкованих політичній владі, які забезпечують виконання закону, діють у публічних інтересах і наділені прерогативами публічної влади [22, с. 12].

З метою визначення поняття публічної адміністрації А. М. Школик використовує два підходи. Згідно з першим (структурним) публічна адміністрація – це сукупність різних організацій, що виконують публічні функції (органи виконавчої влади та виконавчі органи місцевого самоврядування; державні та комунальні підприємства і установи, які виконують окремі публічні функції). У контексті структурного підходу термін адміністрація застосовується доволі часто і в Україні, наприклад, обласні державні адміністрації.

За другим підходом (процедурним) автор визначає публічну адміністрацію як сукупність організаційних дій, діяльності та заходів, які виконуються різними суб'єктами й інституціями на підставі закону та у межах, визначених законом для досягнення публічного інтересу [23, с. 10].

Дещо іншу думку мають В. В. Корженко та Н. М. Мельтюхова, наголошуючи, що публічна адміністрація у вузькому розумінні передбачає функціонування виконавчої гілки влади і професійну діяльність державних службовців. У широкому розумінні – діяльність законодавчої, виконавчої та судової гілки влади, а також системи адміністративних інститутів [24, с. 7–29]. Останнє трактування публічної адміністрації є найбільш прийнятним серед наведених, оскільки охоплює весь механізм публічного управління, а також створює належні умови його функціонування.

Відносно попереднього розуміння поняття суб'єктів публічної адміністрації слід навести погляд Т.О. Коломоєць, яка зазначає, що з урахуванням цільової спрямованості та змістовного наповнення публічної адміністрації як процесуальної категорії цілком логічним є те, органи публічної адміністрації в організаційно-структурному розумінні можуть бути не лише органи виконавчої влади, а й інші органи, наділені владними повноваженнями [25, с. 80].

Висновки. З урахуванням викладеного, органи публічної адміністрації як концептуальна категорія або поняття у широкому розумінні – це сукупність усіх гілок державної влади, закріплених у Конституції України, органів місцевого самоврядування та інших інституцій, наділених компетенцією публічної влади.

Так, Верховна Рада України бере участь в адміністративних правовідносинах через функціонування апарату та комітетів, тим самим забезпечує законотворчу складову органів публічної влади, формує та виробляє обов'язкові для виконання стандарти, положення та вимоги, а також визначає державну політику в усіх сферах життя суспільства.

Діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування – функціональна складова органів публічної адміністрації, що забезпечує сталість реалізації публічного управління в Україні.

Представники контрольно-наглядової функції в державі (державні органи наділені контрольно-наглядовими повноваженнями) – контрольно-наглядова складова органів публічної – створюють належні умови щодо законності й прозорості діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, інших адміністративних інституцій.

Водночас органи судової влади – правозахисна складова органів публічної влади – забезпечують у межах насамперед адміністративного судочинства вирішення спірних питань щодо реалізації функцій органів державної влади та місцевого самоврядування, а також забезпечення прав і свобод людини та громадянина в судовому порядку.

Діяльність установ, підприємств та організацій, які мають державну або комунальну форму власності, фінансуються з державного чи місцевих бюджетів (фондів) як допоміжна складова органів публічної влади, спрямована на вирішення окремих завдань публічного управління у різних сферах життєдіяльності суспільства. Отже, загалом суб'єкти публічної адміністрації (публічної влади) – це сукупність загальнодержавних, регіональних і місцевих органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, а також інших адміністративних і громадянських інституцій, уповноважених на виконання публічних функцій.

Органи публічної влади у практичній площині як поняття у вузькому розумінні переважно передбачає діяльність органів виконавчої влади та місцевого самоврядування. На сьогодні таке розуміння у нашій державі внаслідок політичних, історичних та інших обставин, превалює у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Авер'янов В. Б. *Нагальні завдання формування української доктрини адміністративного права: євроінтеграційний аспект* / В. Б. Авер'янов, А. А. Пухтецька // *Вибори та демократія*. – 2007. – № 3 (13)/2007. – С. 6–15.
2. Авер'янов В. Б. *Предмет регулювання адміністративного права та його «публічно-сервісна» складова* / В. Б. Авер'янов // *Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право*; за заг. ред. В. Б. Авер'янова. – К.: Юстиніан, 2007. – 228 с.
3. Авер'янов В. Б. *Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу* / В. Б. Авер'янов // *Держава та регіони*. – 2010. – Вип. 2. – С. 87–92. – (Сер. «Право»).
4. *Виконавча влада і адміністративне право*: наук. вид. / за заг. ред. В.Б. Авер'янов. – К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. – 668 с.
5. *Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право* / В. Б. Авер'янов, В. А. Дерезь, А. М. Школик [та ін.]. – К.: Юстиніана, 2007. – 288 с.
6. *Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України* / О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик [та ін.]; Центр політико-правових реформ. – К., Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
7. *Клименко М.М. Народний суверенітет, як основа адміністративно-правової реформи в Україні*: навч. посіб. / М. М. Клименко; за заг. ред. В.П. Петкова. – К.: Дакор, 2011. – 216 с.
8. *Коліушко І.Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні*: моногр. / І. Б. Коліушко. – К.: Факт, 2002. – 260 с.
9. *Лиско Г.І. До питання природи дозвільного провадження та його місця у адміністративній процедурі* / Г. І. Лиско // *Вісник Львівського університету*. – 2013. – Вип. 58. – С. 152–156. – (Сер. юридична).
10. *Малиновський В. Я. Стан і перспективи адміністративної реформи в Україні* / В. Я. Малиновський // *Наукові праці. Політологія*. – 2013. – Вип. 200. – Т. 212. – С. 18–22.

11. Офіційний сайт Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minregion.gov.ua>.
12. Петков С. В. Адміністративно-правова реформа в Україні : практикум / С.В. Петков. – Запоріжжя : Вид-во КПУ, 2010. – 225 с.
13. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України № 591-р від 18.06.2014 р. // Урядовий кур'єр від 23.07.2014. – № 131.
14. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України № 810/98 від 22.07.1998 р. // Офіційний вісник України. – 1999. – № 21.
15. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 № 333-р // Офіційний вісник України. – 2014. – № 30. – Ст. 831.
16. Про чергові заходи щодо дальшого здійснення адміністративної реформи в Україні : указ Президента України № 345/2001 від 29.05.2001 р. // Офіційний вісник України. – 2001. – № 22. – Ст. 985.
17. Пухтецька А. А. Європейський адміністративний простір і принцип верховенства права : моногр. / відп. ред. В. Б. Авер'янов. – К. : Вид-во «Юридична думка», 2010. – 140 с.
18. Селіванов В.М. Людський вимір політики трансформації державного управління в Україні / В. М. Селіванов // Право України. – 2004. – № 10. – С. 4–10.
19. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посіб. – [вид. 3-тє, перероб. та доп.] / С. Г. Стеценко. – К. : Атіка, 2011. – 624 с.
20. Механізми координації європейської політики : практика країн-членів та країн-кандидатів / Н. Гнидюк, А. Новак-Фар, Я. Гонцяж, І. Родюк. – К. : Міленіум, 2003. – 384 с.
21. Мосов С. П. Теоретичні аспекти державного управління : моногр. / С. П. Мосов, Н. Р. Нижник. – Чернівці : Технодрук, 2011. – 248 с.
22. Реформа публічної адміністрації в Україні : Проекти концепції та законів / упоряд: І. Коліушко, В. Тимошук. – К. : Центр політико-правових реформ, 2005. – 192 с.
23. Міхровська М. С. Державне управління та публічна адміністрація : шлях до демократії / М. С. Міхровська // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2011. – № 87. – С. 90–93.
24. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упоряд. В. П. Тимошук. – К. : Факт, 2003. – 496 с.
25. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право : навч. посіб. / А. М. Школик. – Л. : ЗУКЦ, 2007. – 308 с.
26. Публічне адміністрування в Україні / заг. ред. В. В. Корженка, Н. М. Мельтюхової : навч. посіб. – Х. : Магістр, 2011. – 306 с.
27. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України. Академічний курс : підруч. / Т. О. Коломоєць. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 576 с.

References

1. Averianov, V.B., Pukhtetska, A.A. (2007). Nahalni zavdannia formuvannia ukrainskoi doktryny administratyvnoho prava: yevrointehratsiinyi aspekt [The urgent tasks of forming the Ukrainian doctrine of administrative law: the Eurointegration aspect]. *Vybory ta demokratsiia – Elections and democracy*, 3, 6-15. [in Ukrainian].
2. Averianov, V.B. (2007). Predmet rehuliuвання administratyvnoho prava ta yoho «publichno-servisna» skladova [Subject of regulation of administrative law and its «public-service» component]. Averianova, V.B.(Ed.). *Derzhavne upravlinnia: yevropeiski standarty, dosvid ta administratyvne pravo - Public Administration: European standards, experience and administrative law*. – Kyiv : Yustinian. [in Ukrainian].
3. Averianov, V. B. (2010). Liudynotsentrystska ideolohiia yak osnova reformuvannia ukrainskoho administratyvnoho prava v umovakh intehratsiynoho protsesu [Human-centered ideology as the basis for reforming Ukrainian administrative law in the context of the integration process]. *Derzhava ta rehiony. Seriia Pravo - State and regions. Series Law*. (issue 2). (pp. 87-92). [in Ukrainian].
4. Averianov, V.B. (2002). *Vykonavcha vlada i administratyvne pravo : naukove vydannia* [Executive power and administrative law: scientific publication]. Kyiv : Vydavnychi Dim «In-Yure». [in Ukrainian].
5. Averianov, V.B., Derets, V.A., Shkolyk, A.M. (2007). *Derzhavne upravlinnia: yevropeiski standarty, dosvid ta administratyvne pravo* [Public administration: European standards, experience and administrative law]. Kyiv : Yustyniana. [in Ukrainian].

6. Boryslavska, O. M., Zaverukha, I. B., Shkolyk, A. M. (2012). *Detsentralizatsiia publichnoi vlady: dosvid yevropeiskykh krain ta perspektyvy Ukrainy* [Decentralization of public authority: experience of European countries and prospects of Ukraine]; Center for Political and Legal Reforms Tsentri polityko-pravovykh reform – Mechanisms for coordinating European politics: the practice of member countries and candidate countries. Kyiv: Moskalenko O. M. [in Ukrainian].
7. Klymenko, M.M. (2011). *Narodnyi suverenitet, yak osnova administratyvno-pravovoi reformy v Ukraini* [People's sovereignty as the basis of administrative-legal reform in Ukraine]. Pietkova, V.P.(Ed.). Kyiv : Dakor. [in Ukrainian].
8. Koliushko, I.B. (2002). *Vykonavcha vlada ta problemy administratyvnoi reformy v Ukraini* [Executive power and problems of administrative reform in Ukraine]. Kyiv : Fakt, 260. [in Ukrainian].
9. Lysko, H.I. (2013). *Do pytannia pryrody dozvilnoho provadzhennia ta yoho mistsia u administratyvni protseduri* [The question of the nature of permissive proceedings and its place in the administrative procedure]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna - Visnyk of Lviv University. The series is legal. (issue 58)*, (pp. 152–156). [in Ukrainian].
10. Malynovskiy, V. Ya. (2013). *Stan i perspektyvy administratyvnoi reformy v Ukraini* [The state and prospects of administrative reform in Ukraine]. *Naukovi pratsi. Politolohiia - Scientific works. Politicalogy. (issue 200)*, (Vol. 212), (pp. 18-22). [in Ukrainian].
11. *Ofitsiinyi sait Ministerstva rehionalnoho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy* [Official site of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine]. <http://www.minregion.gov.ua>. Retrieved from <http://www.minregion.gov.ua>. [in Ukrainian].
12. Pietkov, S.V. (2010). *Administratyvno-pravova reforma v Ukraini* [Administrative and Legal Reform in Ukraine]. Zaporizhzhia: Publishing House KPU. [in Ukrainian].
13. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro zatverdzhennia planu zakhodiv shchodo realizatsii Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini»* : vid 18.06.2014 № 591-r // [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approval of the Plan of Measures to Implement the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine»: from June 18, 2014, № 591-r //]. *Uriadovy Courier*, 131. [in Ukrainian].
14. *Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro zakhody shchodo vprovadzhennia Kontseptsii administratyvnoi reformy v Ukraini»* : vid 22.07.1998 № 810/98 // [Decree of the President of Ukraine «On Measures to Implement the Concept of Administrative Reform in Ukraine»: from July 22, 1998, No. 810/98 //]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Bulletin of Ukraine*, 21. [in Ukrainian].
15. *Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia mistsevoho samovriaduvannia ta terytorialnoi orhanizatsii vlady v Ukraini»* : vid 01.04.2014 № 333-r // [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On Approving the Concept of Reforming Local Self-Government and Territorial Organization of Power in Ukraine»: from April 1, 2014 No. 333-p //]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy - Official Bulletin of Ukraine*, 30, 831. [in Ukrainian].
16. *Ukaz Prezydenta Ukrainy «Pro chervoni zakhody shchodo dalshoho zdiisnennia administratyvnoi reformy v Ukraini»* : vid 29.05.2001 № 345/2001 // [Presidential Decree «On the next steps for the further implementation of administrative reform in Ukraine»: from May 29, 2001 № 345/2001]. *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy - Official Bulletin of Ukraine*, 22, 985. [in Ukrainian].
17. Pukhtetska, A. A. (2010). *Yevropeyskyi administratyvnyi prostir i pryntsyp verkhovenstva prava* [European administrative space and the rule of law principle]. *Averianov, V. B. (Ed.). Kyiv : Publishing House «Yuridicheskaya Dumka», 140* [in Ukrainian].
18. Selivanov, V.M. (2004). *Liudskiy vymir polityky transformatsii derzhavnogo upravlinnia v Ukraini* [Human Dimension of the Transformation of Public Administration in Ukraine]. *Pravo Ukrainy - The Law of Ukraine*, 10, 4-10. [in Ukrainian].
19. Stetsenko, S.H. (2011). *Administratyvne pravo Ukrainy* [Administrative Law of Ukraine]. Kyiv : Atika. [in Ukrainian].
20. Hnydiuk, N. (red.), Novak-Far, A., Hontsiash, Ya., Rodiuk, I. (2003). *Mekhanizmy koordynatsii yevropeiskoi polityky : praktyka krain-chleniv ta krain-kandydativ* [Mechanisms for coordinating European politics: the practice of member countries and candidate countries]. Kyiv: Milenium. [in Ukrainian].
21. Mosov, S. P., Nyzhnyk, N. R. (2011). *Teoretychni aspekty derzhavnogo upravlinnia* [Theoretical aspects of public administration]. Chernivtsi : Tekhnodruk. [in Ukrainian].

22. Koliushko, I., Tymoshchuk, V. (2005). *Reforma publichnoi administratsii v Ukraini : Proekty kontseptsii ta zakoniv [Public Administration Reform in Ukraine: Concept and Law Projects]*. Kyiv : Tsentр polityko-pravovykh reform. [in Ukrainian].
23. Mikhrovska, M. S. (2011). *Derzhavne upravlinnia ta publichna administratsiia : shliakh do demokratii [Public Administration and Public Administration: The Way to Democracy]*. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka - Bulletin of the Taras Shevchenko National Taras Shevchenko National University. 87, 90–93. [in Ukrainian].
24. Tymoshuk, V. P. (2003). *Administratyvna protsedura ta administratyvni posluhy. Zarubizhnyi dosvid i propozytsii dlia Ukrainy [Administrative procedure and administrative services. Foreign experience and suggestions for Ukraine]*. Kyiv : Fakt. [in Ukrainian].
25. Shkolyk, A. M. (2007). *Porivnialne administratyvne pravo [Comparative administrative law]*. Lviv : ZUKTs. [in Ukrainian].
26. Korzhenka, V. V., Meltiukhovoі, N. M. (2011). *Publichne administruvannia v Ukraini [Public administration in Ukraine]*. Kharkiv : Mahistr. [in Ukrainian].
27. Kolomoiets, T. O. (2011). *Administratyvne pravo Ukrainy [Administrative Law of Ukraine]*. Kyiv : Yurinkom Inter. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.10.2018.